

ропейського Суду Справедливості та Суду в першій інстанції; CORDIS – поширення повної інформації про дослідницьку діяльність та науково-технічні розробки в ЄС для найширшої аудиторії; ECLAS – автоматизована система бібліотеки Європейської Комісії, надходження якої складаються з книг, міжурядових публікацій (ООН, ОБСЄ, МВФ, НАТО, ГАТТ), робочих документів інституцій, спеціальних журналів і т. ін.

На даному етапі ОУНБ ім. О. Гмирява надає безкоштовний доступ до БД світових установ, з якими плідно співпрацює, консультативну і довідкову допомогу щодо їхніх адрес та характеру інфор-

маційної діяльності.

Право людини на інформацію є природним і має реалізовуватися оперативно й у повному обсязі. Саме наша бібліотека є тим регіональним інформаційним центром, який сприяє входженню Миколаївського регіону в інформаційний простір України і світу, забезпечує конституційне право громадян на інформацію.

Співпраця з міжнародними установами дозволяє нам, бібліотекарям, підвищувати свій професійний потенціал, значно покращити інформаційне обслуговування користувачів.

БІБЛІОТЕЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

УВАГА! ДОСВІД!

*Автор статті на запрошення Бюро освіти і культурних відносин Державного департаменту США у листопаді-грудні 2004 року взяла участь у професійному обмін-проекті "Сучасна перспектива ролі бібліотек у суспільстві" у рамках міжнародної програми "Visitor Program".
У публікації знайшли відображення професійні враження українського фахівця та цікавий досвід американських колег*

Л

ЮДИ з особливими потребами в Україні мають дуже обмежений доступ до інформації. Свої можливості найповніше вони можуть реалізувати у великих містах і, у поодиноких випадках, через власні комп'ютери, підключені до Інтернету. Це свідчення несправедливого ставлення суспільства до інвалідів й існування бар'єру для їхньої участі у соціотворенні.

Бібліотечна громадськість, керуючись гуманістичними прагненнями, веде пошук шляхів щодо зміни ситуації на краще. Наш досвід обслуговування таких користувачів бібліотек свідчить, що фізичні вади не тільки жодним чином не впливають на зниження інтелекту, а й навпаки дуже часто підвищують його, оскільки сама природа прагне компенсувати вади людського організму.

На запрошення Державного департаменту США я мала можливість ознайомитися з діяльністю публічних і університетських бібліотек п'яти штатів цієї країни щодо обслуговування людей з обмеженими фізичними можливостями.

Насамперед, хочу зазначити, що організація системи обслуговування даної категорії користувачів забезпечена законодавчо. А фінансово діяльність підтримується з бюджетів різних рівнів (федерального, кожного окремого штату), за рахунок допомоги меценатів та спонсорів. Створено добре продуману, гнучку і налаштовану на вдосконалення й розвиток систему фінансування, яка діє для бібліотек усіх типів і форм власності. Водночас застосовують-

ся нові інформаційні та промислові технології, які модифікують процес обслуговування.

У Бібліотеці Конгресу США діє Національна бібліотечна служба для сліпих і осіб з фізичними вадами, яка розсилає рельєфно-точкові та „озвучені” книги у бібліотеки штатів нижчого рівня, перш за все публічні. Видавництва, враховуючи попит бібліотек, друкують книги із збільшеним зображенням.

Така специфічна література надсилається до найменших і найвіддаленіших бібліотек, а також реабілітаційних центрів, лікарень, у благодійні організації, в т. ч. релігійні.

Кожна бібліотека пристосована для відвідування її людьми з різними фізичними обмеженнями. Це під'їзд для машини і візка, зручні підходи до читачького місця, до місця за комп'ютером, спеціальні ліфти, туалетні кімнати тощо. Для незрячих передбачено супроводження людиною чи собакою. Якщо користувач – без супроводження, то звуковий виклик на вході сповістить про це, і бібліотекар буде супроводжувати цю людину по закладу.

У місті Солт-Лейк-Сіті – столиці штату Юта – розташовано світову штаб-квартиру Церкви Ісуса Христа і Всіх Святих Останнього Дня, яку називають Мормонською церквою. Тут діє унікальна програма соціального забезпечення і соціальної роботи, що дозволяє працювати всім одержувачам соціальної допомоги, якщо вони здатні на це.

В. Ярошук

Декілька років тому мешканці штату вирішили побудувати в Солт-Лейк-Сіті відкриту публічну бібліотеку, і кожний житель переказав на рахунок будівництва 50 доларів. У бібліотеці, котру збудовано за оригінальним проектом, передбачено надання усіх послуг людям з вадами здоров'я.

Тут працюють 230 працівників і 500 волонтерів. Передбачено, разом із стаціонарним обслуговуванням, доставляти документи за запитом поштою.

Незабутні враження залишилися від відділення для дітей, у якому створено умови для конструювання, ігор з фізичними вправами та навчальних, для роботи за комп'ютером, а також творчості: малювання, ліплення, музикування. В зоні обслуговування дітей не практикується диференціація за віком чи фізичними можливостями.

Крім того, у штаті Юта є спеціалізована бібліотека для незрячих людей або з проблемами зору, а також осіб, які з інших причин не можуть читати чи дістатися до бібліотеки. Цей заклад є складовою частиною мережі Національної бібліотечної служби для сліпих та осіб з фізичними вадами Бібліотеки Конгресу США. У бібліотеці сконцентровано велику кількість книг з шрифтом Брайля та аудіокниг. Тут діє багатоканальний телефонний центр для замовлення літератури по телефону. Бібліотекарі, які приймають замовлення, користуються локальними електронними каталогами своєї бібліотеки чи електронними ресурсами Бібліотеки Конгресу США, через Інтернет підбирають книги на замовлення або рекомендують для читання. Література доставляється безпосередньо до домівки адресата. Передбачено їй безоплатне повернення через пошту та пакування при поверненні. Тому у бібліотеці є підрозділ, що займається технічним обслуговуванням поштових послуг, які є безкоштовними для користувачів, а для бібліотеки гроші виділяються з місцевого бюджету.

Якщо ж у бібліотеці відсутні рельєфно-точкові та аудіокнижки з потрібною користувачеві інформацією, то передбачено її переведення з джерел на звичайних носіях на рельєфно-точкові.

Ми спостерігали за роботою бібліотекарки, яка одноосібно виконує цю роботу. Раніше використовувалася друкарська машинка зі шрифтом Брайля. Тепер здійснюється сканування друкованого тексту і спеціальне комп'ютерне програмне забезпечення модифікує його у шрифт Брайля. Бібліотекар редагує текст, усуваючи помилки, і друкує його на принтері з шрифтом Брайля, після чого здійснюється брошурування, і „нова” книга може тепер використовуватися багато разів.

Якщо запит користувача має утилітарний характер, інформація невелика за обсягом і замовника влаштовує усне повідомлення по телефону, то волонтерами надаються послуги „зачитування” інформації по телефону, для чого обладнано спеціальні кабінки. Ми були свідками того, як одна з волонтерок читала світську хроніку і повідомляла про нові косметичні

товари з жіночого журналу одному з користувачів. Телефонні компанії для таких об'єктів, як бібліотеки, що надають соціальні послуги, роблять знижки і встановлюють безоплатні періоди користування.

У бібліотеці є власний радіоцентр, їй безоплатно виділено радіохвилю, і цілодобово іде трансляція інформації для користувачів – мешканців штату. Керує радіоцентром незрячий чоловік. Він і керівник, і диктор, і організатор

програм. Допомогає керівникові технічний працівник. У цього радіо велика аудиторія слухачів.

Бібліотека має свій сайт в Інтернеті, який формується відповідно до запитів основних категорій користувачів. Особлива увага приділяється інформації на допомогу дистанційному навчання, дозвіллу та розвитку навичок читання, листування та організації спілкування. Під час перебування у бібліотеці у нас склалося загальне враження про те, що користувачі в ній дуже самостійні, бібліотекарі не виконують ролі опікунів.

У звичайній публічній бібліотеці Солт-Лейка організовано класи, де відвідувачі з особливими потребами вчаться користуватися бібліотекою. Цей заклад за рівнем відповідає нашій районній бібліотеці, має філії. У фонді представлені книжки та періодичні

Місце роботи в Інтернеті з програмним забезпеченням для озвучення відеоряду Інтернету. Пристосування для дисплею для збільшення фрагментів зображення.

видання для дітей і дорослих, книжки з шрифтом Брайля та описові відео, збирається ділова й фінансова інформація, надаються послуги з подання та оформлення податкових декларацій, з надання доступу до інформаційних баз даних та Інтернету (безкоштовно). Вражає, що кожну зону обслуговування продумано й організовано таким чином, що користування нею для людей з будь-якими фізичними вадами є зручним. Відстані між стелажми дозволяють заїхати на візку і ходити людині на милицях. Стелажі мають зручну висоту, яка дозволяє людині у сидячому положенні зняти книжку, CD чи відеокасету. Передній ряд у комп'ютерному класі має позначку про пристосованість цих робочих місць для людей у вози-

ках. Для інвалідів встановлено спеціальні кафедри, дисплеї для реєстрації та з інформацією.

У кожній зоні читання є пристрої для збільшення зображення, у зоні використання Інтернету – місце для роботи незрячих або слабозорих людей.

У США свобода людини розглядається як сукупність її індивідуальних прав, всі члени суспільства мають рівні можливості. Проблеми людей з особливими потребами, зокрема їхнє право на доступ до інформації, знаходять конкретне розв'язання у бібліотеках країни, і цей досвід може стати у пригоді для вітчизняних бібліотек.

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДЕРЖАВНОЇ СТАТИСТИКИ

СТОРІНКА МЕТОДИСТА

І. Цуріна

Основою пропонованої статті послужив підготовлений до друку аналітико-статистичний збірник НПБ України „Регіональні бібліотеки України у цифрах і фактах”, в якому представлені окремі статистичні дані кожної ОУНБ за 1999-2003 рр. та деякі статистичні дані 2004 р.

Увагу було звернено на такі напрями діяльності, як обслуговування користувачів, формування фондів, кадрове забезпечення і робота із залучення додаткових коштів. Аналіз статистичних даних виявив досить велику строкатість показників діяльності ОУНБ.

На жаль, форма б-НК не дозволяє проаналізувати матеріально-технічну базу бібліотек, що дало б можливість не тільки виявити реальний потенціал ОУНБ, а і порівняти його з міжнародними стандартами, рекомендованими ІФЛА. Це стосується, в першу чергу, приміщення бібліотеки (одна будівля чи розпоршені по місту п'ять-шість філій), відповідності площ, відведених під фонди, технічним і пожежним нормам утримання книжкових зібрань. По друге, – приміщень для обслуговування користувачів, загальної кількості робочих місць для них, наявності конференц-залу чи залу засідань, що б дозволило бібліотеці виконувати не тільки інформаційну функцію, а й бути культурним центром своєї громади. Адже не секрет, що для багатьох обласних бібліотек бажання реалізувати новий проект чи запровадити нову послугу починається з розв'язання проблеми: „Де це можна розмістити?”. Поруч із небагатьма бібліотеками, побудованими за спеціальними проектами, продовжують існувати установи, розташовані в приміщеннях кінотеатрів, клубів, лише пристосованих під бібліотечні потреби. Показовою залишається ситуація зі Львівською ОУНБ, де не один рік точиться бороть-

ба за приміщення, з Тернопільською ОУНБ, колектив якої протягом 20 років чекає на закінчення будівництва нового приміщення.

Зрозуміло, що за таких умов можливості бібліотек є різними, і це, в першу чергу, позначається на кількості зареєстрованих користувачів. Для публічної бібліотеки – це один із найбільш важливих показників якості обслуговування, що свідчить про її популярність та авторитет у своєму регіоні. Якщо у 1999 р. найбільшу кількість зареєстрованих користувачів мала Одеська ОУНБ (34,6 тис. осіб), то лідером 2003 р. стала Донецька ОУНБ, правда, з дещо меншим показником – 32,9 тис. Загальна кількість зареєстрованих користувачів ОУНБ за 5 років збільшилася майже на 16 тисяч. Найбільше зростання відбулось у Донецькій (майже на 10 тис.), Дніпропетровській (майже на 5 тис.), Луганській ОУНБ (майже на 4 тис. осіб).

У той же час 9 обласних універсальних наукових бібліотек за цей період втратили частину зареєстрованих користувачів, причому деякі з них досить значну. Більше половини втратили Тернопільська ОУНБ (4,0 тис. проти 9,0 тис.), Житомирська (18,0 тис. проти 30,0 тис.), Чернівецька (20,7 тис. проти 30,1 тис.). Продовжується стрімке падіння кількості зареєстрованих користувачів в Одеській ОУНБ, яка з першого місця у 1999 р. (34,6 тис.) у 2003 р. спустилась на третє – (27,7 тис.), а у 2004 р. десь на шістнадцяте – 10,0 тис. зареєстрованих користувачів.

Зважаючи на те, що за цей період кількість залученого населення до інших бібліотек в Україні збільшилася майже на 2 млн. осіб, можна зробити висновок, що певна частина жителів віддала перевагу саме цим бібліотекам та інформаційним центрам. Здається, є кілька причин відтоку населення від обласних